

- недостатністю наукових розробок професіограми судового експерта, який проводить конкретні види експертиз,
- браком наукових досліджень із формування сучасної концепції інформаційного забезпечення на ґрунті моніторингу наявних проблем;

2) організаційно-правову — проблеми, пов'язані із:

- прогалинами у чинному законодавстві щодо призначення та проведення різних видів судових експертиз,
- загальною концепцією кадрового забезпечення НДУСЕ України без диференціації за експертними спеціальностями, управлінськими й технічними посадами,
- нестачею фінансового, матеріального й технічного забезпечення судово-експертної діяльності [7, с. 94].

Відсутність єдиного методичного підходу до структури та змісту експертних методик за різними видами досліджень зауважують також інші науковці. Наприклад, проаналізувавши чинні міжвідомчі та відомчі методики, Я. І. Слободян констатує: створені в різний час і різними відомствами методики мають дещо різну структуру, отже — відмінний одна від одної зміст, що, зі свого боку, є важливою методологічною проблемою сучасної судової експертизи [8, с. 267].

Окрім теоретико-методологічних проблем, О. А. Лопата зазначає важливість підвищення ефективності судово-експертної діяльності загалом. На її слушну думку, необхідно покращити судово-експертне забезпечення досудового розслідування та судового розгляду, удосконалити правове регулювання судово-експертної діяльності, розширити коло вирішуваних експертних завдань, підвищити достовірність й обґрунтованість експертних висновків, удосконалити методологію судово-експертних досліджень, розробити експертні методики відповідно до міжнародних стандартів, ефективно проводити судову експертизу в межах міжнародної правової допомоги, залучати кращий світовий і європейський досвід [9, с. 260].

Оскільки для адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності характерні окремі прогалини й недоліки, які заважають повноцінному забезпеченню правосуддя України незалежною, кваліфікованою й об'єктивною експертизою, на нашу думку, однією з наріжних проблем, якій слід приділити особливу увагу, є проблема якості й ефективності норм профільного Закону, яким урегульовано судову експертну діяльність у нашій державі. Вважаємо, що вдосконалення адміністративно-правового забезпечення судово-експертної діяльності

в Україні має базуватися на принципі максимально можливої його відповідності міжнародним стандартам, що висуває перед сучасною наукою нові важливі завдання, які потребують нагального розв'язання.

Список використаних джерел

1. Сабадаш І. В. Склад елементів адміністративно-правового статусу судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ // Науковий вісник публічного та приватного права : зб. наук. пр. Київ : НДІ публічного права, 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 121—126.
2. Ключев О. М. Правове регулювання судової експертизи в справах про адміністративні правопорушення: сучасний стан і перспективи розвитку // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Харків : Право, 2016. Вип. 16. С. 142—148.
3. Гарашук В. М. Проблеми законодавчого забезпечення судово-експертної діяльності в Україні // Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат.-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. з дня народж. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18—19.04.2019). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 40—43.
4. Остропілець А. В. Принципи адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні // Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 1 (22). Т. 3. С. 197—202.
5. Пиріг І. В. Щодо питання віднесення судової експертизи до слідчих (розшукових) дій // Криміналістика і судова експертиза : міжвідом. наук.-метод. зб. Київ : Ліра-К, 2019. Вип. 64. С. 58—68.
6. Гаспарян С. Г. Місце адміністративно-правових норм у правовому регулюванні кадрового забезпечення судово-експертних установ України // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. Харків : Право, 2019. Вип. 20. С. 176—189. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2019.13>.
7. Свідерський О. О. Шляхи подолання проблем проведення судових експертиз (за матеріалами узагальнення експертної практики) // Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. мат.-лів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. від дня народж. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18—19.04.2019). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 93—96.
8. Слободян Я. І. Методики проведення судових експертиз: проблемноорієнтовальний аналіз // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. Київ, 2013. № 1 (29). С. 265—272.
9. Лопата О. А. Міжнародне співробітництво експертної служби МВС України // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика) : наук. журн. Ірпінь : УДФСУ, 2017. Вип. 2—3 (6—7). С. 259—264.

Д. О. Острроверхов,

директор ТОВ «Агентство судових експертиз», м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0505-2788>, e-mail: agentstvoexpertiz@gmail.com

ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ ЯК ОБ'ЄКТА ЕКСПЕРТИЗИ

Анотація. Розглянуто проблему формування й аналізу дефініцій під час призначення та проведення комп'ютерно-технічних експертиз і експертних досліджень у сфері інтелектуальної власності, пов'язаних із комп'ютерними програмами.

Ключові слова: комп'ютерна програма, програмний продукт, програмне забезпечення.

Abstract. The problem of the formation and analysis of definitions in the appointment and conduct of computer-technical examinations and expert research in IP related to computer programs is considered.

Keywords: computer program, software product, software security.

Аннотация. Рассмотрена проблема формирования и анализа дефиниций при назначении и проведении компьютерно-технических экспертиз и экспертных исследований в сфере интеллектуальной собственности, связанных с компьютерными программами.

Ключевые слова: компьютерная программа, программный продукт, программное обеспечение.

Вирішення експертних завдань під час проведення судових експертиз пов'язане з аналізом та визначенням понять. Зазвичай експертні дослідження починають з аналізу основних понять, якими послуговуються під час проведення експертизи.

Використання коректного визначення понять і категорій під час проведення експертного дослідження є передумовою правильності висновку експерта.

Головним завданням визначення поняття є з'ясування його істотних ознак та відмежування його від решти.

Визначення поняття в експертному дослідженні відіграє провідну роль, якщо на цьому побудовано експертний висновок (коли досліджуваний об'єкт співвідноситься із певним відомим поняттям).

Визначення об'єкта експертизи та його ідентифікація є також передумовою проведення експертного дослідження.

О. С. Катарга та П. П. Петкович зазначають, що правильне визначення об'єкта експертизи та його належність до певного виду важливі не тільки в теоретичному, а й у практичному плані, оскільки дає підставу для визначення класу, роду, виду судової експертизи (тобто дає змогу її класифікувати).

Без глибокого розуміння об'єкта судової експертизи експерту не завжди вдається виявити його зв'язок з конкретним експертним завданням, визначити, чи належить надана інформація до об'єкта конкретної експертизи та ін., що може призвести до труднощів і помилок у виконанні експертизи [1].

Під об'єктом судової експертизи слід розуміти матеріальні предмети, явища і процеси, які підлягають експертному дослідженню.

Відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [2] встановлення відповідності програмних продуктів вимогам на його розробку є серед основних завдань експертизи комп'ютерної техніки і програмних продуктів. Об'єктами комп'ютерно-технічної експертизи є як апаратні засоби (системні блоки комп'ютерів та їх комплектуючі, сервери, ноутбуки, жорсткі диски, флеш-накопичувачі, модеми, маршрутизатори та ін.), так і програмні продукти (комп'ютерні програми, бази даних тощо).

Об'єктами судової експертизи та дослідження у сфері інтелектуальної власності, що пов'язані з комп'ютерними програмами і компіляціями даних (базами даних), також можуть бути комп'ютерні програми як об'єкти авторського права. Одним з експертних завдань цього виду експертиз може бути визначення властивостей комп'ютерних програм.

Ці дві експертні спеціальності можуть перетинатися за об'єктом дослідження: комп'ютерна програма або програмний продукт може бути об'єктом дослідження як одного, так і іншого виду експертиз.

При цьому вживання різних понять у визначенні об'єкта дослідження за цими видами експертиз (комп'ютерна програма, програмний продукт, програмне забезпечення) обумовлено не різними об'єктами дослідження або відмінностями за суттєвими ознаками, а недосконалістю понятійного апарату.

Слід зауважити, що розмежування визначення понять «комп'ютерна програма» та «програмний продукт» як об'єктів дослідження може бути обумовлено дуальністю комп'ютерної програми як явища.

З одного боку, комп'ютерна програма може виступати як продукт, результат людської праці, що належить до сфери інформаційних технологій, та мати споживчі властивості, функціональні характеристики та цільове призначення, з іншого, вона є об'єктом інтелектуальної власності та може охоронятися як об'єкт авторського права.

Комп'ютерну програму як об'єкт авторського права характеризують зміст, а також внутрішня та зовнішня форми вираження (вони визначають її оригінальність). До змісту комп'ютерної програми належать: алгоритм, ідеї та принципи, які є основою програми та організації її інтерфейсу, мова програмування зі стандартними для неї методами, процедурами і регламентами.

Отже, у чинних нормативно-правових актах існують визначення таких понять, як *комп'ютерна програма*, *програмний продукт*, *програмне забезпечення*, *програмний засіб* та ін. Проте такі визначення не завжди охоплюють весь об'єкт дослідження, а іноді є просто некоректним до нього. У такому разі експерт має визначити поняття, що відбиває його справжній зміст на додаток до нормативного визначення.

Проводячи експертне дослідження, пов'язане з використанням дефініцій, експерт має виявляти та враховувати мету дослідження. Коректне й логічне визначення поняття в судово-експертній діяльності є важливим інструментом дослідження [3].

Для ідентифікації об'єкта дослідження та коректного використання нормативних визначень таких понять, як комп'ютерна програма, програмний продукт, програмний засіб, програмне забезпечення та ін., необхідно враховувати, що технологічний процес розробки комп'ютерної програми передбачає зазвичай її етапність, причому за наявності творчої складової на різних стадіях створення [4].

Можливим є багатооб'єктний склад комп'ютерної програми як об'єкта дослідження, зокрема, з різнорідних самостійних частин (наприклад, окремі модулі комп'ютерної програми, бібліотеки, бази даних, на які є посилання для виконання комп'ютерної програми, графічні зображення, інтерфейс та ін.), що слід враховувати експертові під час використання нормативних визначень до об'єкта дослідження загалом.

Формування визначення понять «комп'ютерна програма», «програмний продукт», «програмне забезпечення», «програмний засіб», «програмний комплекс» та ін.

у взаємному зв'язку є важливою передумовою виконання експертних завдань під час проведення комп'ютерно-технічних експертиз та експертиз у сфері інтелектуальної власності, пов'язаних із комп'ютерними програмами.

Список використаних джерел

1. Катаррага О. С., Петкович П. П. Судебно-експертная практика и объекты судебной экспертизы // Проблемы та перспективи розвитку судової експертизи та криміналістики : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16.10.2020). Одеса : Гельветика, 2020. 204 с.
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень :

наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 25.02.2021).

3. Островерхов Д. О., Баранов П. Ю. Значение дефиниций при проведении судебных экспертных исследований // Теория і практика судової експертизи і криміналістики : зб. мат-лів наук.-практ. конф. (Київ — Маріуполь, 27.02.2018). Київ : Європейський університет, 2018. 245 с.
4. Островерхов Д. О. Проблеми співавторства при створенні комп'ютерної програми за багатостадійним процесом // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (Харків, 08.11.2017). Харків : ХНУВС, 2017. С. 142—145.

В. Ю. Парфьонов,

начальник відділу Луганської обласної прокуратури, м. Северодонецьк, Луганська обл., Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0482-853X>, e-mail: vladimir_parfyonov@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОБІГУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Анотація. Розглянуто питання, що стосуються культурних цінностей як об'єктів неправомірних посягань. Виокремлено проблеми методичного забезпечення судово-мистецтвознавчої експертизи, доказове значення її висновків. Визначено коло питань, які ускладнюють дослідження, запропоновано порядок їх вирішення.

Ключові слова: судово-мистецтвознавча експертиза, культурні цінності, докази.

Abstract. Issues related to cultural values as objects of illegal encroachment are considered. Problems of methodical support of forensic art examination, probative value of its conclusions are singled out. The range of issues that complicate the research is determined, the order of their solution is offered.

Keywords: forensic art examination, cultural values, evidence.

Аннотация. Рассмотрены вопросы, касающиеся культурных ценностей как объектов неправомерных посягательств. Выделены проблемы методического обеспечения судебно-искусствоведческой экспертизы, доказательственное значение её выводов. Определён круг вопросов, затрудняющих исследования, предложен порядок их решения.

Ключевые слова: судебно-искусствоведческая экспертиза, культурные ценности, доказательства.

Від початку становлення української державності й державності інших країн світу, їхніх культур, виокремлювались і формувались об'єкти матеріальної та духовної культури, які мають художнє, історичне, етнографічне й наукове значення та підлягають збереженню, охороні відповідно до законодавства України, зокрема — чинних відповідно до ст. 9 Конституції України міжнародних договорів [1]. До таких об'єктів належать культурні цінності.

На жаль, останні 30 років уповноважені державні органи не здійснювали контролю за об'єктами та предметами, які є культурними цінностями, не було створено та

наповнено реєстр спадщини, не складено Реєстру втрачених культурних цінностей. Протягом зазначеного періоду не функціонували Державна служба охорони культурної спадщини України та Інспекція з охорони культурної спадщини. Названі чинники спричинили активізацію кримінально-протиправної діяльності у сфері незаконного обігу культурних цінностей.

Результати аналізу судової, слідчої та експертної практики свідчать про потребу залучати спеціальні знання у формі судової експертизи, яка послуговується широким арсеналом сучасних науково-технічних засобів, що значно збагачує можливості сторін провадження та суду у здобутті доказової інформації.

На нашу думку, учиненню кримінальних правопорушень цієї категорії сприяють такі причини й умови, які потребують нагального розв'язання: відсутність чіткого нормативного регулювання відносин у цій сфері; висока вартість цих об'єктів і предметів; імпульсивне бажання суб'єкта щодо заволодіння ними; неналежний рівень технічного забезпечення установ та організацій; відсутність взаємодії з уповноваженими органами іноземних держав; расова чи релігійна нетерпимість; наявність протидіючої сторони, стану війни; приниження гідності супротивника, його деморалізація, нівелювання ідентичності певної спільноти, їхнє прагнення до самоідентифікації шляхом позбавлення культурної спадщини.

Одним із дієвих шляхів виконання цього завдання є оптимізація рівня техніко-криміналістичного й судово-експертного забезпечення, оскільки кримінальний процесуальний інститут спеціальних знань є основним каналом синтезу досягнень технічних та інших наук і за провадженням їх у кримінальне судочинство.

До основних ознак, які виражають криміналістичний аспект злочину, належать: способи та характерні для них слідові комплекси, що характеризують предмет злочину й особу злочинця. Вони потрібні для реалізації пошукових, ідентифікаційних і тактичних завдань.